

המס הסמוי בתקציבי משרד הרווחה

מדי שנה, כ-80% מתקציב משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים מועברים לידי עמותות המוציאות לפועל את מדיניות המשרד. עם זאת, המשרד מתקצב בחסר של כ-30% את העלויות האמיתיות של אותן עמותות

08:03 07.04.2019 מאת: **משה שפירא**

אחד ממאפייניה של מערכת הבחירות הנוכחית הן ההבטחות שמרבית המפלגות לפזר בנושאים כלכליים וחברתיים – החל מהגדלת תקציבי החינוך והבריאות, דרך השקעה בתחבורה ציבורית, וכלה בדאגה לקשישים. אלא שביום שאחרי הבחירות, הפוליטיקאים שלנו צפויים לגלות כי למרות שמערכת הרווחה בישראל מתקצבת במיליארדי שקלים, שיטת התקצוב היא מעוותת מיסודה. מדובר בשיטה המבוססת על תקצוב חסר עמוק של עמותות המספקות שירותי רווחה, ועל תלות שאינה בת-קיימא בקרנות פילנתרופיות. נסביר: מדי שנה, כ-10 מיליארד שקל, שהם כ-80% מתקציב משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, מנוצלים באמצעות התקשרות במכרזים עם עמותות המוציאות לפועל את מדיניות המשרד. עם זאת, המשרד מתקצב בחסר של כ-30% את העלויות האמיתיות של עמותות להפעלת אותם שירותים. מכאן יוצא שהעלות האמיתית של שירותי הרווחה בישראל עומדת על כ-14.3 מיליארד שקל. כלומר, עמותות וקרנות פרטיות מממנות את שירותי הרווחה במדינת ישראל בכ-4.3 מיליארד שקל. בעיה נוספת היא שהעמותות המפעילות את שירותי הרווחה עבור המדינה, חייבות לגייס כסף מראש על מנת לכסות את עלויות ההפעלה במהלך רבעון אחד לפחות, במקרה הטוב. זאת מכיוון שהמשרד לא משלם מקדמות אלא נותן החזרים בלבד עבור הוצאות שהתבצעו בפועל.

שיטה זו להפעלת שירותי רווחה היא לא צודקת ולא הגיונית. היא מאלצת את העמותות להקדיש חלק נכבד מהמשאבים שלהן, המוגבלים ממילא, לעיסוק בגיוס משאבים. הדבר משפיע על יכולתן של העמותות לספק שירותים מקצועיים באופן יעיל לציבור – התפקיד העיקרי לשמו התקשרה איתם המדינה.

הניזוקים האמיתיים של מצב זה הם המוטבים הזקוקים לשירותי הרווחה. זאת ועוד, הצורך של עמותות לגייס משאבים מתורמים המשנים לעתים תכופות את דעתם, עלול להוביל אותן למצב של חוסר יציבות; הן עלולות להתקשות בגיוס כוח אדם מקצועי ומוכשר למתן השירותים, כיוון שהן נאלצות לצמצם או לסגור תוכניות ואף לפטר עובדים כתוצאה מירידה זמנית ביכולת שלהן לגייס המשאבים.

שקיפות, או ליתר דיוק חוסר שקיפות, היא בעיה נוספת: תרומות שגויסו על ידי עמותות לכיסוי הוצאות ההפעלה שלהן אינן נרשמות בתקציב משרד הרווחה. מכאן נגזר שהוצאות המשרד על הפעלת שירותי הרווחה מדווחות בחסר, מה שגורם לעיוות בדבר העלויות האמיתיות של השירותים. כלומר, לא זאת בלבד שהעמותות נדרשות לספק שירותים שעלויותיהן האמיתיות גבוהות לעתים ב-30% מהעלות המתוקצבת על ידי משרד הרווחה, הדבר אינו בא לידי ביטוי בדיווח התקציבי של המשרד, מה שמבטיח תקצוב המתעלם מעלויות ההפעלה האמיתיות ובכסף הנדרש להיות מושקע באמת בכל מוטב על מנת לסייע לו.

האם למדינת ישראל חסרים המשאבים כדי לכסות את העלויות הנדרשות לצורך מתן שירותי רווחה? לחלוטין לא. שנה אחר שנה, הניצול התקציבי של משרד הרווחה הוא בחסר, ותקציבים צבועים עבור שירותי הרווחה מוחזרים לקופת האוצר. מס נסתר זה, המשולם ברובו על ידי קרנות פרטיות, מאפשר למדינה לחסוך בהוצאות על שירותי רווחה שבהן היא מחויבת.

מס זה משפיע על הנכסים הדלילים ממילא של הפילנתרופיה, שהיה טוב יותר לו היו מושקעים בבחינה ובפיתוח של מודלים חברתיים חדשניים כמענה לפערים חברתיים.

הפילנתרופיה הצליחה להוכיח למדינה כי מודלים יעילים שפותחו על ידה ייצרו רווחים כלכליים מיידיים למדינה, ובכך איפשרו לה לתת שירות טוב יותר בעלות נמוכה יותר לאזרחיה.

השיטה הקיימת לא עובדת ונדרש תיקון. עמותות הנמצאות במצב תמידי של הישרדות כנראה אינן יכולות לפעול לבדן לתיקון המצב. מכאן, שמתבקש כי עמותות וקרנות פילנתרופיות ישלבו ידיים ויציעו פתרונות מעשיים, ששימו קץ לתקצוב החסר של מערכת הרווחה בישראל. ביום שאחרי הבחירות, יהיה צורך בפוליטיקאי אמיץ במיוחד, שירים את הכפפה ויוביל לשינוי השיטה.

הכותב הוא מנכ"ל קרן פרידברג ועמותת ידידות טורונטו